

УДК 336.74:351.72:004.9

Саміляк Артем Анатолійович*здобувач ступеня доктора філософії
за спеціальністю**281 «Публічне управління**та адміністрування»**Кафедри публічного управління,**адміністрування та соціальної роботи**Національного університету охорони здоров'я**України імені П.Л. Шупика*

ORCID: 0009-0002-0050-608X

DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2026-4-69-29>

ІНСТИТУЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ Е-ГРИВНІ В УКРАЇНІ

Анотація. Вступ. Цифрова валюта центрального банку поступово виходить за межі суто платіжної інновації та набуває значення інструменту державного регулювання фінансової сфери й реалізації окремих напрямів публічної політики. Для України е-гривня може стати не лише елементом модернізації платіжної інфраструктури, а й засобом підвищення прозорості публічних фінансів, адресності соціальних виплат, контролю цільового використання бюджетних і донорських коштів, а також зміцнення фінансової стійкості держави в умовах повоєнного відновлення. Водночас її впровадження супроводжується складними регуляторними та управлінськими викликами, серед яких – невизначеність правового статусу, ризики фінансової дезінтермедіації, потреба в розмежуванні повноважень між державними інституціями, банківським сектором і цифровими посередниками, а також необхідність забезпечення балансу між прозорістю транзакцій і правом громадян на приватність.

Мета. Метою статті є обґрунтування інституційно-функціональної моделі державного регулювання е-гривні в Україні, яка поєднує нормативно-правовий, інституційно-організаційний, технологічно-функціональний, контрольно-антикорупційний, соціально-сервісний та комунікаційно-легітимізаційний механізми її впровадження.

Матеріали і методи. Методологічну основу дослідження становлять системний, інституційний, структурно-функціональний і порівняльний підходи. Їх використання дало змогу розглянути е-гривню не лише як електронну форму грошової одиниці України та різновид цифрової валюти центрального банку, а як комплексний об'єкт державного регулювання, що потребує узгодження правових норм, інституційних повноважень, технологічних інструментів, контрольних процедур і механізмів суспільної довіри.

Результати. У статті запропоновано інституційно-функціональну модель державного регулювання е-гривні, у межах якої визначено ключових суб'єктів, їхні функції, механізми взаємодії та потенційні напрями застосування цифрової валюти центрального банку. Обґрунтовано, що ефективне впровадження е-гривні неможливе в межах вузької технократичної логіки, де головним завданням є лише створення платіжної інфраструктури. Натомість держава має сформувати регуляторну та інституційну архітектуру, яка охоплює правове визначення статусу е-гривні, гібридну модель участі НБУ та фінансових посередників, правила програмованості платежів, аудит алгоритмів, захист персональних даних, сценарії застосування в G2P- та B2G-моделях, а також комунікаційну політику, спрямовану на формування суспільної довіри.

Перспективи. Подальші дослідження доцільно спрямувати на деталізацію етапів пілотування е-гривні в соціальних ви-

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms
of the Creative Commons Attribution License 4.0
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

платах, програмах відновлення інфраструктури, місцевих бюджетах, державних закупівлях і механізмах контролю донорського фінансування. Особливої уваги потребує розробка правових запобіжників, які б унеможливили перетворення програмованої е-гривні на інструмент надмірного адміністративного контролю.

Ключові слова: е-гривня, цифрова валюта центрального банку, CBDC, державне регулювання, публічні фінанси, програмовані гроші, алгоритмічне врядування, фінансова безпека, повоєнне відновлення, G2P.

Постановка проблеми. Цифровізація фінансових систем змінює не лише способи здійснення платежів, а й логіку взаємодії держави, громадян, бізнесу та фінансових посередників. Цифрова валюта центрального банку, яку в українському контексті репрезентує е-гривня, поступово набуває значення не просто нового платіжного інструменту, а потенційного елемента державної фінансової політики. Її впровадження здатне вплинути на бюджетні розрахунки, соціальні трансферти, державні закупівлі, антикорупційний контроль, фінансову інклюзію та довіру до публічних інституцій [3; 4; 15].

Для України ця тема має особливе значення. Повоєнне відновлення потребуватиме значних обсягів державних і донорських ресурсів, а отже — нових механізмів їх прозорого, адресного й контрольованого використання. Традиційні інструменти публічних фінансів забезпечують контроль переважно після здійснення витрат. Натомість е-гривня, за умов належного регуляторного та інституційного дизайну, може створити передумови для переходу до моделі, у якій цільове використання коштів контролюється ще на етапі ініціації транзакції [12; 13; 15].

Разом із тим е-гривню не можна розглядати як універсальне технічне рішення для всіх проблем публічних фінансів. Її впровадження супроводжується складними регуляторними та управлінськими дилемами. З одного боку, держава отримує інструмент підвищення прозорості фінансових потоків, адресності виплат і протидії окремим формам нецільового використання бюджетних коштів. З іншого боку, надмірна концентрація даних і повноважень у руках державних інституцій може створити ризики фінансового нагляду, порушення приватності та зниження довіри громадян до цифрових державних сервісів.

Тому ключове питання полягає не лише в тому, якою має бути технологічна архітектура е-гривні, а й у тому, якою має бути система державного регулювання та публічного управління процесами її впровадження. Для спеціальності «Публічне управління та адміністрування» е-гривня є передусім об'єктом державного регулювання, міжінституційної координації та публічної політики у сфері цифрових фінансів. Відповідно, актуалізується потреба у визначенні суб'єктів регулювання, розподілу їхніх функцій, правових меж програмованості, механізмів аудиту алгоритмів, процедур захисту персональних даних, сценаріїв застосування е-гривні в системі публічних фінансів та інструментів формування суспільної довіри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова дискусія щодо цифрових валют центральних банків за останні роки змістилася від технічного опису CBDC до аналізу їхнього інституційного, правового та регуляторного значення. Якщо на ранніх етапах основну увагу приділяли вибору технологічної архітектури, кібербезпеці та інтеграції цифрової валюти у платіжну інфраструктуру, то сучасний дискурс дедалі більше зосереджується на питаннях державного мандата, правового статусу CBDC, захисту персональних даних, впливу на банківський сектор і меж програмованості грошей.

В українському контексті вихідною точкою є позиція Національного банку України, який визначає е-гривню як електронну форму грошової одиниці України, емітентом якої є НБУ. У проєкті концепції е-гривні також підкреслено, що вона має доповнювати готівкову та безготівкову форми гривні, а не замінювати їх [3; 4]. Це означає, що впровадження е-гривні має розглядатися не як руйнування наявної платіжної системи, а як поступове додавання нового інструменту державної фінансової політики та цифровізації публічних фінансів.

Міжнародний досвід свідчить про зростання уваги центральних банків до CBDC, що підтверджується як аналітичними матеріалами міжнародних організацій, так і глобальними трекерами розвитку цифрових валют центральних банків [11]. За результатами дослідження A. Illes, A. Kosse та P. Wierds, опублікованого Банком міжнародних розрахунків, більшість центральних банків продовжують вивчати можливості роздрібних і оптових цифрових валют [5]. Водночас у матеріалах BIS цифрові валюти центральних банків розглядаються не ізольовано, а в ширшому контексті майбутньої грошової системи, токенизації та модернізації фінансової інфраструктури [6]. Для України це важливо, оскільки е-гривня має впроваджуватися з урахуванням не лише внутрішніх потреб, а й потенційної сумісності з міжнародними цифровими платіжними рішеннями.

Правовий вимір CBDC розкрито у працях експертів Міжнародного валютного фонду. W. Bossu та співавт. наголошують, що випуск цифрової валюти центрального банку потребує чіткого правового підґрунтя, оскільки законодавство багатьох юрисдикцій не завжди прямо передбачає можливість емісії цифрової форми грошей центрального банку для широкого кола користувачів [7]. У подальших матеріалах МВФ також акцентується увага на питаннях фінансової стабільності, ролі посередників, доступу користувачів

і поступового впровадження CBDC [8; 9]. Ці підходи мають значення для України, де е-гривня повинна бути інтегрована у чинне монетарне, платіжне, бюджетне та інформаційне законодавство.

Європейський досвід, зокрема підготовка цифрового євро, демонструє спробу поєднати технологічну функціональність із вимогами приватності, фінансової стабільності та збереженням ролі банківського сектору [10]. Для України цей підхід є важливим, оскільки е-гривня має впроваджуватися в умовах, коли банківська система залишається критичною частиною фінансової стійкості держави, а суспільна довіра до цифрових фінансових інструментів залежить від гарантій приватності та зрозумілості правил їх використання.

Окремий напрям досліджень стосується програмованості цифрових грошей. У технічному документі Monetary Authority of Singapore щодо Purpose Bound Money розкрито підхід, за якого цільове використання коштів може задаватися через окрему логіку умов платежу, не змінюючи базової грошової природи цифрового активу [12]. N. George, T. Dryja та N. Narula також аналізують програмованість цифрової валюти як складне явище, що потребує розмежування між програмованістю платіжної інфраструктури, умовами використання коштів і збереженням властивостей грошей [13]. Для державного регулювання це має подвійне значення: програмованість може підвищити адресність і контрольованість використання публічних коштів, але водночас створює ризики надмірного адміністративного втручання.

У попередніх авторських напрацюваннях уже було розглянуто окремі аспекти цієї проблематики. Зокрема, досліджено еволюцію наукових підходів до регулювання CBDC у публічно-управлінському вимірі, а також обґрунтовано потенціал е-гривні як інструменту забезпечення прозорості повоєнного відновлення України в межах G2P-моделі [14; 15]. Ці дослідження створюють підґрунтя для переходу від аналізу окремих сценаріїв застосування е-гривні до формування цілісної інституційно-функціональної моделі її державного регулювання.

Водночас попередні дослідження здебільшого розкривають окремі аспекти проблеми: правовий статус CBDC, технологічну архітектуру, програмованість, соціальні виплати, антикорупційний контроль, міжнародні моделі або фінансову інклюзію. Недостатньо опрацьованим залишається питання цілісної регуляторної архітектури, яка б поєднала правове регулювання, інституційну взаємодію, технологічні інструменти, контрольні механізми, соціальні сценарії застосування та гарантії суспільної довіри.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри активізацію досліджень щодо CBDC, у вітчизняному науковому полі досі бракує праць, у яких е-гривня розглядається як комплексний об'єкт державного регулювання та міжінституційної координації. Найчастіше увага зосереджується або на технологічних аспектах цифрової валюти, або на окремих сценаріях її використання: соціальних виплатах, транскордонних платежах, антикорупційному контролі чи взаємодії з віртуальними активами.

Невирішеною залишається проблема поєднання цих елементів у цілісну інституційно-функціональну модель. Для практики публічного управління важливо визначити не лише те, які функції може виконувати е-гривня, а й те, які інституції мають відповідати за її емісію, обіг, інтеграцію з державними реєстрами, обслуговування користувачів, контроль алгоритмів, захист персональних даних, аудит програмованих транзакцій і комунікацію з громадянами.

Окремої уваги потребує баланс між контрольним потенціалом е-гривні та гарантіями прав громадян. Ключовим завданням є не максимізація державного контролю, а створення збалансованої регуляторної моделі, у якій прозорість, приватність, інституційна відповідальність і зручність користування взаємно доповнюють одна одну.

Метою статті є обґрунтування інституційно-функціональної моделі державного регулювання е-гривні в Україні, яка поєднує нормативно-правовий, інституційно-організаційний, технологічно-функціональний, контрольно-антикорупційний, соціально-сервісний та комунікаційно-легітимаційний механізми її впровадження.

Завдання статті. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання: розкрити сутність е-гривні як об'єкта державного регулювання та публічної політики у сфері цифрових фінансів; визначити ключових суб'єктів регулювання процесів її впровадження та обігу; систематизувати основні механізми державного регулювання е-гривні; обґрунтувати можливі сценарії її застосування у публічних фінансах, соціальних виплатах, програмах відновлення інфраструктури та бюджетному контролі; визначити ризики впровадження е-гривні та регуляторні запобіжники для їх мінімізації.

Матеріали та методи. Методологічну основу дослідження становить поєднання системного, інституційного, структурно-функціонального та порівняльного підходів. Системний підхід дав змогу розглянути е-гривню не як ізольовану фінансово-технологічну інновацію, а як елемент ширшої системи державного регулювання цифрових фінансів, що охоплює правові норми, інституційну взаємодію, фінансову інфраструктуру, цифрові сервіси, контрольні процедури та комунікацію з громадянами.

Інституційний і структурно-функціональний підходи використано для визначення ролі ключових суб'єктів потенційної архітектури впровадження е-гривні, зокрема Національного банку України, Міністер-

ства фінансів України, Державної казначейської служби, Міністерства цифрової трансформації України, банківського сектору, органів фінансового контролю, органів місцевого самоврядування та міжнародних партнерів. Це дало змогу перейти від загального опису CBDC до аналізу розподілу функцій між суб'єктами державного регулювання, публічного управління та фінансової інфраструктури.

Порівняльний підхід використано для врахування міжнародного досвіду розроблення CBDC, зокрема підходів центральних банків, міжнародних фінансових організацій та регуляторів до правового статусу цифрових валют, програмованості, приватності, фінансової стабільності та участі посередників. Емпіричну та аналітичну основу дослідження становлять офіційні матеріали НБУ, BIS, МВФ, ЄЦБ, а також попередні авторські напрацювання щодо е-гривні, програмованих грошей, G2P-моделі та алгоритмічного врядування [3–10; 12–15].

Виклад основного матеріалу. Е-гривня як цифрова валюта центрального банку не може розглядатися лише як нова форма платіжного інструменту. Її значення для державного регулювання полягає в тому, що вона потенційно змінює способи організації публічних фінансів, державних виплат, бюджетного контролю та взаємодії держави з громадянами. Національний банк України визначає е-гривню як електронну форму грошової одиниці України, емітентом якої є НБУ, а її ключове призначення пов'язує з доповненням готівкової та безготівкової форм гривні [3; 4]. Отже, йдеться не про заміну наявної грошової системи, а про появу нового інструменту, який потребує окремої регуляторної та інституційної архітектури.

Складність державного регулювання е-гривні зумовлена тим, що вона поєднує монетарний, бюджетний, технологічний, правовий, соціальний і комунікаційний виміри. Якщо готівка забезпечує високий рівень автономії користувача, а безготівкові кошти функціонують через банківську інфраструктуру, то цифрова валюта центрального банку створює новий тип відносин між державою, фінансовими посередниками та користувачами. Саме тому її впровадження слід розглядати не як технічний пілот, а як процес формування регуляторної архітектури цифрових публічних фінансів.

Міжнародний досвід підтверджує, що центральні банки дедалі активніше досліджують CBDC, однак темпи та моделі впровадження істотно відрізняються. За результатами опитування BIS, опублікованого у 2025 році на основі даних 2024 року, 91% із 93 опитаних центральних банків досліджували роздрібну CBDC, оптову CBDC або обидві форми цифрових валют [5]. Для України важливо не копіювати окремих іноземний приклад, а сформувати власну модель, яка враховує військовий і повоєнний контекст, потребу в прозорому використанні бюджетних і донорських коштів, рівень цифровізації публічних сервісів та необхідність збереження стабільності банківського сектору.

Правовою передумовою такої моделі має бути чітке визначення статусу е-гривні. Експерти МВФ наголошують, що без належної правової основи випуск CBDC може створювати для центральних банків юридичні, фінансові та репутаційні ризики, а законодавство багатьох юрисдикцій не завжди прямо передбачає можливість випуску цифрової валюти для широкого кола користувачів [7; 8]. Для України це означає потребу в узгодженні монетарного, платіжного, бюджетного, податкового та інформаційного законодавства. Е-гривня має бути чітко відмежована від приватних віртуальних активів, стейблкоїнів і банківських електронних грошей, оскільки її природа пов'язана з прямим зобов'язанням центрального банку [1–4].

З позиції публічного управління е-гривню доцільно розглядати як комплексний об'єкт державного регулювання, що охоплює суб'єктів регулювання, їхні функції, механізми взаємодії, інструменти, ризики та запобіжники. Саме через таку логіку формується інституційно-функціональна модель. Її завдання полягає не в описі всіх можливих технічних характеристик цифрової валюти, а у визначенні того, які інституції, за які процеси і в яких межах мають відповідати під час впровадження та подальшого обігу е-гривні.

Провідну роль у цій моделі має відігравати Національний банк України. Його функції пов'язані з емісією е-гривні, забезпеченням стабільності грошового обігу, визначенням базових правил функціонування інфраструктури, встановленням вимог до учасників системи та управлінням ризиками для фінансової стабільності. Водночас НБУ не повинен бути єдиним виконавцем усіх процесів, пов'язаних із користувацьким доступом, цифровими гаманцями, ідентифікацією клієнтів і підтримкою користувачів. Надмірна концентрація цих функцій у центральному банку створювала б ризики інституційного перевантаження та послаблення ролі фінансових посередників.

Саме тому для України доцільною видається гібридна модель державного регулювання е-гривні. У межах такої моделі держава через НБУ зберігає контроль над емісією, базовими правилами обігу та ключовою інфраструктурою, але частина сервісних функцій передається уповноваженим фінансовим посередникам: банкам, платіжним установам, операторам платформ та іншим регульованим учасникам ринку. Такий підхід дає змогу поєднати публічний характер цифрової валюти центрального банку із практичною спроможністю фінансового сектору обслуговувати користувачів.

Другим важливим суб'єктом моделі є Міністерство фінансів України разом із Державною казначейською службою України. Їхня роль полягає не в емісії е-гривні, а в можливій інтеграції цього інструменту в систему публічних фінансів: бюджетні платежі, соціальні виплати, компенсації, програми відновлення

інфраструктури, державні закупівлі та цільове фінансування. Саме на цьому рівні цифрова валюта центрального банку може набути значення не лише платіжного, а й контрольного інструменту.

Міністерство цифрової трансформації України в такій моделі має забезпечувати цифрову інтеграцію е-гривні з державними сервісами, реєстрами, системами електронної ідентифікації та користувацькими інтерфейсами. Якщо цифрова валюта буде впроваджуватися ізольовано від державних реєстрів, соціальних сервісів, системи електронних послуг і цифрової ідентифікації, її потенціал у сфері публічної політики та цифровізації публічних фінансів залишиться обмеженим.

Окреме місце у моделі посилають органи фінансового контролю та антикорупційної інфраструктури. Рахункова палата, Державна аудиторська служба України, НАЗК та інші уповноважені органи можуть отримати нові можливості для аналізу цільового використання коштів, однак ці можливості мають бути чітко обмежені законом. Контроль має бути спрямований передусім на публічні кошти, бюджетні програми, державні виплати та донорське фінансування, а не на тотальне спостереження за приватними транзакціями громадян.

На рівні місцевого самоврядування е-гривня може бути використана для пілотних сценаріїв у громадах, зокрема в соціальних виплатах, компенсаціях, місцевих програмах відновлення та контролі цільових трансфертів. Такий підхід дав би змогу перевірити регуляторну та інституційну модель у меншому масштабі до її повного розгортання на національному рівні.

Для узагальнення запропонованої логіки інституційно-функціональну модель державного регулювання е-гривні в Україні подано у табл. 1.

Запропонована модель має прикладне значення лише за умов поетапного впровадження та попередньої апробації окремих сценаріїв використання е-гривні. Її недоцільно запускати одночасно в усіх напрямках публічних фінансів, оскільки це могло б підвищити технологічні, правові, інституційні та соціальні ризики. Рациональнішою є логіка обмежених пілотних проєктів, у межах яких держава може перевірити не лише технічну працездатність цифрової валюти, а й якість регуляторної та інституційної взаємодії між НБУ, міністерствами, банками, органами фінансового контролю, місцевим самоврядуванням і кінцевими користувачами.

Першим напрямом пілотування можуть бути G2P-виплати, тобто прямі державні трансферти громадянам. У цьому сегменті е-гривня здатна підвищити адресність соціальної підтримки, скоротити час проходження коштів і зменшити залежність отримувача від конкретного банківського посередника. Особливо перспективним є її використання для компенсацій, допомоги внутрішньо переміщеним особам, ветеранам, особам з інвалідністю та громадянам, які постраждали внаслідок війни. У таких випадках програмованість має виконувати сервісно-контрольну функцію: гарантувати, що кошти надходять визначеному отримувачу та використовуються відповідно до умов конкретної державної програми.

Другим напрямом є застосування е-гривні у програмах відновлення інфраструктури, державних закупівлях і B2G-платежах. Програмована цифрова валюта може дати змогу контролювати не лише факт перерахування коштів, а й відповідність платежу встановленому цільовому призначенню. У такій моделі смарт-контракт не замінює управлінське рішення, а забезпечує автоматизоване виконання заздалегідь визначених і нормативно закріплених правил: блокування оплати за межами визначеного договору, недопущення переказу коштів на неперевірені рахунки або фіксацію послідовності виконання бюджетного зобов'язання [12; 13; 15].

Окремим пілотним рівнем можуть стати територіальні громади, які будуть одними з ключових учасників процесів повоєнного відновлення. На місцевому рівні е-гривню доцільно тестувати для окремих соціальних програм, компенсацій, місцевих трансфертів, підтримки малого бізнесу або оплати комунальних послуг. Такий підхід дасть змогу оцінити її функціонування не в абстрактній національній моделі, а в реальній адміністративній практиці, де важливими є кадрова спроможність, цифрова грамотність, доступність сервісів і довіра громадян.

Водночас кожен із наведених сценаріїв потребує чітких правових, інституційних і технологічних запобіжників. Перший ризик пов'язаний із фінансовою дезінтермедіацією, тобто потенційним відтоком коштів із банківської системи до цифрових гаманців центрального банку. Для його мінімізації доцільно передбачити ліміти на залишки в е-гривні, обмеження щодо її використання як засобу накопичення, а також збереження ролі банків і платіжних установ як сервісних посередників. Е-гривня має доповнювати наявну фінансову систему, а не витіснити її ключових учасників.

Другий ризик стосується приватності. Програмованість і простежуваність платежів можуть бути корисними для контролю публічних коштів, але небезпечними у сфері приватних транзакцій громадян [10; 12; 13]. Тому модель державного регулювання е-гривні має спиратися на принцип диференційованого доступу до даних: держава може отримувати інформацію, необхідну для контролю бюджетних програм, соціальних виплат, державних закупівель і донорського фінансування, але не повинна мати необмеженого доступу до всієї фінансової поведінки громадянина. Важливим у цьому контексті є підхід Privacy-by-Design, за якого захист приватності закладається в архітектуру системи ще на етапі її проєктування.

Таблиця 1

Інституційно-функціональна модель державного регулювання е-гривні в Україні

Механізм	Основні суб'єкти	Зміст регуляторної та інституційної функції	Очікуваний ефект
Нормативно-правовий	Верховна Рада України, НБУ, Кабінет Міністрів України, профільні міністерства	Визначення правового статусу е-гривні, меж її програмованості, режиму обробки даних, правил участі фінансових посередників та відповідальності учасників системи	Правова визначеність, зменшення ризику колізій, формування передумов для легітимного впровадження е-гривні
Інституційно-організаційний	НБУ, Мінфін, Державна казначейська служба України, Мінцифри, банки, платіжні установи	Розподіл функцій між емітентом, регулятором, операторами інфраструктури, сервісними посередниками та органами контролю	Узгоджена архітектура впровадження та обігу е-гривні
Технологічно-функціональний	НБУ, Мінцифри, технологічні провайдери, банки, платіжні установи	Забезпечення цифрових гарантій, смарт-контрактів, офлайн-функціоналу, кібербезпеки, технічної сумісності та інтеграції з державними реєстрами	Практична придатність е-гривні для користувачів, держави та фінансових посередників
Контрольно-антикорупційний	Мінфін, Державна казначейська служба України, Рахункова палата, Державна аудиторська служба України, НАЗК	Контроль цільового використання публічних коштів, аудит програмованих транзакцій, запобігання нецільовому використанню бюджетних і донорських ресурсів	Підвищення прозорості бюджетних і донорських потоків, зменшення можливостей для окремих видів зловживань
Соціально-сервісний	Мінсоцполітики, Мінцифри, органи місцевого самоврядування, банки, платіжні установи	Використання е-гривні для G2P-виплат, компенсацій, адресної допомоги, соціальних програм і програм відновлення інфраструктури	Підвищення адресності, швидкості та контрольованості державної підтримки
Комунікаційно-легітимізаційний	НБУ, Кабінет Міністрів України, Мінцифри, громадські організації, експертне середовище	Публічні консультації, роз'яснення сутності е-гривні, гарантії приватності, правила доступу до даних, механізми оскарження автоматизованих рішень	Зростання суспільної довіри, легітимності впровадження та готовності громадян користуватися е-гривнею

Джерело: розроблено автором з урахуванням [1–4; 7–10; 12–15]

Третій ризик пов'язаний з алгоритмічним врядуванням. Якщо правила використання е-гривні задаються через смарт-контракти, постає питання відповідальності за їхню справедливість, законність і можливі помилки. Тому обов'язковим елементом регуляторної моделі має бути аудит алгоритмів, який охоплює не лише технічну безпеку коду, а й відповідність автоматизованих правил законодавству, принципам недискримінації, пропорційності, прозорості та захисту прав людини. Смарт-контракт не повинен підмінити адміністративне рішення або позбавляти особу права на отримання пояснення, перегляд або оскарження автоматизованої дії.

Четвертий ризик — цифрове виключення. Частина громадян може не мати достатнього рівня цифрової грамотності, стабільного доступу до інтернету, сучасних пристроїв або довіри до цифрових фінансових сервісів. Тому впровадження е-гривні має супроводжуватися освітніми програмами, можливістю офлайн-платежів, альтернативними каналами доступу та службами підтримки користувачів [8; 9]. Особливо важливо, щоб цифрова валюта центрального банку не створювала додаткових бар'єрів для осіб старшого віку, людей з інвалідністю, мешканців сільських територій, внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих груп.

П'ятий ризик стосується комунікаційної легітимності. Навіть технологічно якісна система може бути відторгнута суспільством, якщо громадяни сприйматимуть її як інструмент надмірного контролю, обмеження готівки або примусового переходу до цифрових грошей. Тому держава має від початку пояснювати, що е-гривня не замінює готівку й безготівкові кошти, а доповнює їх. Не менш важливо публічно визначити межі програмованості, правила доступу до транзакційних даних, порядок оскарження автоматизованих рішень і гарантії добровільності використання е-гривні на початкових етапах її впровадження.

Отже, інституційно-функціональна модель державного регулювання е-гривні має поєднувати інструменти прозорості й контролю з механізмами захисту прав громадян, інституційної відповідальності та суспільної довіри. Її ефективність залежатиме від здатності держави збалансувати прозорість публічних фінансів, стабільність банківської системи, приватність користувачів і практичну зручність використання цифрової валюти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У статті обґрунтовано, що е-гривня має розглядатися не лише як електронна форма грошової одиниці України або елемент модернізації платіжної інфраструктури, а як комплексний об'єкт державного регулювання у сфері цифрових фінансів. Її впровадження потребує узгодження монетарної політики, публічних фінансів, цифрової ідентифікації, бюджетного контролю, захисту персональних даних і комунікації з громадянами. Саме тому вузький технократичний підхід до е-гривні є недостатнім для українського контексту.

Запропонована інституційно-функціональна модель державного регулювання е-гривні в Україні поєднує шість взаємопов'язаних механізмів: нормативно-правовий, інституційно-організаційний, технологічно-функціональний, контрольно-антикорупційний, соціально-сервісний та комунікаційно-легітимізаційний. Така структура дозволяє розглядати е-гривню як міжінституційний інструмент державної фінансової політики, у межах якого мають бути узгоджені функції НБУ, Мінфіну, Державної казначейської служби України, Мінцифри, банківського сектору, органів фінансового контролю, місцевого самоврядування та міжнародних партнерів.

Визначено, що для України доцільною є гібридна модель впровадження та обігу е-гривні, за якої НБУ зберігає контроль над емісією, базовою інфраструктурою та правилами функціонування цифрової валюти, а фінансові посередники виконують сервісні функції, пов'язані з доступом користувачів, ідентифікацією, клієнтською підтримкою та інтеграцією е-гривні у звичні платіжні практики. Це дає змогу зменшити ризики фінансової дезінтермедіації та уникнути надмірного інституційного навантаження на центральний банк.

Практичний потенціал е-гривні найповніше розкривається в тих напрямках, де держава потребує адресності, прозорості та контрольованості фінансових потоків: G2P-виплатах, програмах відновлення інфраструктури, державних закупівлях, бюджетних трансфертах, місцевих програмах підтримки та контролі використання донорських коштів. Водночас програмованість е-гривні має бути пропорційною, правово врегульованою і спрямованою передусім на контроль використання публічних коштів, а не на відстеження приватних транзакцій громадян.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на деталізацію пілотних сценаріїв застосування е-гривні у публічних фінансах, соціальних виплатах, програмах відновлення інфраструктури, місцевих бюджетах і державних закупівлях. Ключовими умовами успішного впровадження залишаються правова визначеність, аудит алгоритмів, захист приватності за принципом Privacy-by-Design, наявність механізмів оскарження автоматизованих рішень, запобігання цифровому виключенню та системна комунікація з громадянами.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 31.03.2026).
2. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 31.03.2026).
3. Е-гривня. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia> (дата звернення: 31.03.2026).
4. Е-гривня — цифрові гроші Національного банку України: проект концепції. Національний банк України. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Draft_vision_introducing_e-hryvnia_2023.pdf (дата звернення: 31.03.2026).
5. Illes A., Kosse A., Wierts P. Advancing in tandem — results of the 2024 BIS survey on central bank digital currencies and crypto. *BIS Papers*. 2025. No. 159. Bank for International Settlements. URL: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap159.htm> (дата звернення: 31.03.2026).
6. Blueprint for the future monetary system: improving the old, enabling the new. *BIS Annual Economic Report 2023*, Chapter III. Bank for International Settlements. 2023. URL: <https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2023e3.pdf> (дата звернення: 31.03.2026).
7. Bossu W., Itatani M., Margulis C., Rossi A., Weenink H., Yoshinaga A. Legal Aspects of Central Bank Digital Currency: Central Bank and Monetary Law Considerations. *IMF Working Papers*. 2020. No. 2020/254. DOI: <https://doi.org/10.5089/9781513561622.001>. URL: <https://www.imf.org/en/publications/wp/issues/2020/11/20/legal-aspects-of-central-bank-digital-currency-central-bank-and-monetary-law-considerations-49827> (дата звернення: 31.03.2026).

8. Central Bank Digital Currency: Progress and Further Considerations. *IMF Policy Papers*. 2024. No. 2024/052. DOI: <https://doi.org/10.5089/9798400293252.007>. URL: <https://www.imf.org/en/publications/policy-papers/issues/2024/11/08/central-bank-digital-currency-progress-and-further-considerations-557194> (дата звернення: 31.03.2026).
9. Koonprasert T. T., Kanada S., Tsuda N., Reshidi E. Central Bank Digital Currency Adoption: Inclusive Strategies for Intermediaries and Users. *IMF Fintech Notes*. 2024. No. 2024/005. DOI: <https://doi.org/10.5089/9798400289422.063>. URL: <https://www.imf.org/en/publications/fintech-notes/issues/2024/09/21/central-bank-digital-currency-adoption-inclusive-strategies-for-intermediaries-and-users-555118> (дата звернення: 31.03.2026).
10. *Preparation phase of a digital euro — Closing report*. European Central Bank. 2025. URL: https://www.ecb.europa.eu/euro/digital_euro/progress/html/ecb.deprp202510.en.html (дата звернення: 31.03.2026).
11. *Central Bank Digital Currency Tracker*. Atlantic Council. 2026. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/> (дата звернення: 31.03.2026).
12. *Purpose Bound Money (PBM) Technical Whitepaper*. Monetary Authority of Singapore. 2023. URL: <https://www.mas.gov.sg/publications/monographs-or-information-paper/2023/purpose-bound-money-whitepaper> (дата звернення: 31.03.2026).
13. George N., Dryja T., Narula N. A Framework for Programmability in Digital Currency. *arXiv*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2311.04874>. URL: <https://arxiv.org/abs/2311.04874> (дата звернення: 31.03.2026).
14. Саміляк А. А., Бойко А. В. Еволюція наукових підходів до регулювання цифрових валют центральних банків: публічно-управлінський аспект. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2025. № 4. С. 49–55. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2025.4.6>. URL: https://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2025/8.pdf (дата звернення: 31.03.2026).
15. Саміляк А. А., Бойко А. В. Е-гривня як інструмент забезпечення прозорості повоєнного відновлення України: інституційні механізми реалізації моделі G2P. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2026. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.3.25>. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/9427> (дата звернення: 31.03.2026).

References

1. Verkhovna Rada Ukrainy. (2021). *Pro platizhni posluhy: Zakon Ukrainy vid 30.06.2021 № 1591-IX* [On Payment Services: Law of Ukraine dated June 30, 2021 No. 1591-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada Ukrainy. (1999). *Pro Natsionalnyi bank Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 20.05.1999 № 679-XIV* [On the National Bank of Ukraine: Law of Ukraine dated May 20, 1999 No. 679-XIV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> [in Ukrainian].
3. National Bank of Ukraine. (n.d.). *E-hryvnia* [E-hryvnia]. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia> [in Ukrainian].
4. National Bank of Ukraine. (2023). *E-hryvnia — tsyfrovi hroshi Natsionalnoho banku Ukrainy: proiekt kontseptsii* [E-hryvnia — digital money of the National Bank of Ukraine: draft concept]. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Draft_vision_introducing_e-hryvnia_2023.pdf [in Ukrainian].
5. Illes, A., Kosse, A., & Wierst, P. (2025). Advancing in tandem — results of the 2024 BIS survey on central bank digital currencies and crypto. *BIS Papers*, 159. Retrieved from <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap159.htm>
6. Bank for International Settlements. (2023). Blueprint for the future monetary system: improving the old, enabling the new. *BIS Annual Economic Report 2023*, Chapter III. Retrieved from <https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2023e3.pdf>
7. Bossu, W., Itatani, M., Margulis, C., Rossi, A., Weenink, H., & Yoshinaga, A. (2020). Legal Aspects of Central Bank Digital Currency: Central Bank and Monetary Law Considerations. *IMF Working Papers*, 2020/254. <https://doi.org/10.5089/9781513561622.001>. Retrieved from <https://www.imf.org/en/publications/wp/issues/2020/11/20/legal-aspects-of-central-bank-digital-currency-central-bank-and-monetary-law-considerations-49827>
8. International Monetary Fund. Monetary and Capital Markets Department. (2024). Central Bank Digital Currency: Progress and Further Considerations. *IMF Policy Papers*, 2024/052. <https://doi.org/10.5089/9798400293252.007>. Retrieved from <https://www.imf.org/en/publications/policy-papers/issues/2024/11/08/central-bank-digital-currency-progress-and-further-considerations-557194>
9. Koonprasert, T. T., Kanada, S., Tsuda, N., & Reshidi, E. (2024). Central Bank Digital Currency Adoption: Inclusive Strategies for Intermediaries and Users. *IMF Fintech Notes*, 2024/005. <https://doi.org/10.5089/9798400289422.063>. Retrieved from <https://www.imf.org/en/publications/fintech-notes/issues/2024/09/21/central-bank-digital-currency-adoption-inclusive-strategies-for-intermediaries-and-users-555118>
10. European Central Bank. (2025). *Preparation phase of a digital euro — Closing report*. Retrieved from https://www.ecb.europa.eu/euro/digital_euro/progress/html/ecb.deprp202510.en.html
11. Atlantic Council. (2026). *Central Bank Digital Currency Tracker*. Retrieved from <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/>
12. Monetary Authority of Singapore. (2023). *Purpose Bound Money (PBM) Technical Whitepaper*. Retrieved from <https://www.mas.gov.sg/publications/monographs-or-information-paper/2023/purpose-bound-money-whitepaper>

13. George, N., Dryja, T., & Narula, N. (2023). A Framework for Programmability in Digital Currency. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2311.04874>. Retrieved from <https://arxiv.org/abs/2311.04874>

14. Samiliak, A. A., & Boiko, A. V. (2025). Evoliutsiia naukovykh pidkhodiv do rehuliuвання tsyfrovyykh valiut tsentralnykh bankiv: publichno-upravlinskyi aspekt [Evolution of scientific approaches to the regulation of central bank digital currencies: public governance aspect]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Publichne upravlinnia i administruvannia*, 4, 49–55. <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2025.4.6>. Retrieved from https://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2025/8.pdf [in Ukrainian].

15. Samiliak, A. A., & Boiko, A. V. (2026). E-hryvnia yak instrument zabezpechennia prozorosti povoiennoho vidnovlennia Ukrainy: instytutsiini mekhanizmy realizatsii modeli G2P [E-hryvnia as a tool for ensuring transparency of Ukraine's post-war recovery: institutional mechanisms for implementing the G2P model]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 3. <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.3.25>. Retrieved from <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/9427> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 25.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.05.2026

Дата публікації: 31.05.2026

Samiliak Artem

PhD Candidate in Public Management and Administration

Department of Public Management, Administration and Social Work

Shupyk National Healthcare University of Ukraine

INSTITUTIONAL AND FUNCTIONAL MODEL OF STATE REGULATION OF THE E-HRYVNIA IN UKRAINE

Summary. Introduction. Central bank digital currency is no longer only a payment innovation; it is becoming an instrument of state regulation in the financial sphere and a tool for implementing certain areas of public policy. For Ukraine, the e-hryvnia may support the modernization of payment infrastructure, transparency of public finance, targeting of social payments, control over the use of budgetary and donor funds, and financial resilience in the context of post-war recovery. At the same time, its implementation raises complex regulatory and governance challenges related to legal certainty, financial disintermediation, institutional coordination, privacy protection and public trust.

Purpose. The purpose of the article is to substantiate an institutional and functional model of state regulation of the e-hryvnia in Ukraine, combining regulatory, institutional-organizational, technological-functional, control and anti-corruption, social-service, as well as communication and legitimacy-building mechanisms of its implementation.

Materials and Methods. The study is based on systemic, institutional, structural-functional and comparative approaches. These methods made it possible to consider the e-hryvnia not only as an electronic form of Ukraine's monetary unit and a type of central bank digital currency, but also as a complex object of state regulation that requires coordination of legal norms, institutional powers, technological instruments, control procedures and mechanisms of public trust.

Results. The article proposes an institutional and functional model of state regulation of the e-hryvnia. The model identifies key actors, their functions, interaction mechanisms and potential areas of application of the central bank digital currency. It is substantiated that effective implementation of the e-hryvnia cannot be limited to a narrow technocratic logic focused only on payment infrastructure. Instead, the state should develop a regulatory and institutional architecture that defines the legal status of the e-hryvnia, ensures a hybrid model of interaction between the National Bank of Ukraine and financial intermediaries, regulates payment programmability, provides algorithm auditing, protects personal data and supports the use of the e-hryvnia in G2P and B2G scenarios. The proposed model also includes a communication policy aimed at building public trust.

Discussion. Further research should focus on piloting the e-hryvnia in social payments, infrastructure recovery programs, local budgets, public procurement and mechanisms for controlling donor-funded programs. Special attention should be paid to legal safeguards that prevent the programmable e-hryvnia from becoming an instrument of excessive administrative control.

Key words: e-hryvnia, central bank digital currency, CBDC, state regulation, public finance, programmable money, algorithmic governance, financial security, post-war recovery, G2P.